

TA'LIM VA TARBIYADA NAZARIYA VA AMALIYOT BIRLIGI

Зарипова Динара Рустамовна

ЎР ИИБ 2 сонли академик лицей ўқитувчиси

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada, o'zbek xalqining ta'lim va tarbiyada ulkan merosga ega ekanligi, ta'lim va tarbiyada, nazariya va amaliyot birligini uyg'unlikda olib borish qanchalar zarur bo'lishi bilan birga, sharq allomalarining bu boradagi aytgan fikrlari haqida ma'lumotlar bayon qilindi.

***Kalit so'zlar:** ta'lim, tarbiya, nazariya va amaloyot birligi, ta'lim to'g'risida qonun, muhit, Farobiy talimoti*

АННОТАЦИЯ

В этой статье была изложена информация о том, что узбекский народ имеет огромное наследие в образовании и воспитании, насколько необходимо гармонично вести единство теории и практики в образовании и воспитании, а также мнения восточных ученых по этому вопросу.

***Ключевые слова:** образование, воспитание, единство теории и практики, закон Об образовании, среда, учение Фараби*

Ta'lim - insonga o'qitish, tushuntirish asosida nazariy bilim berish, tarbiya - nazariy fazilatlarni, ma'lum hunarni egallash uchun zarur bo'lgan xulq me'yorlarini va amaliy malakalarini o'rgatishdir deya ta'kidlanadi. Ma'lumki uzoq va boy tarixga ega bo'lgan o'zbek xalqi o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan merosiga ega. Bu meros bugungi avlodni insonparvarlik, mehr-muhabbat, oqibat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, mardlik, yuksak axloq ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Har bir inson

dunyoga kelar ekan, u o‘sib, ulg‘ayib kamol topadi. Uning insoniyligi, axloq-odobi, xulq-atvori, dastavval, o‘z oilasida shakllanadi. Demak, oila tarbiya maskanidir. Yosh avlod qalbida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish har bir otaonaning, tarbiyachi-murabbiylarning, jamoatchilikning Vatan oldidagi burchlaridir. Shuningdek, ta‘lim va tarbiya sohasida e‘tiborni kuchaytirish va bu bilan bir qatorda, nazariya va amaliyot birligini yoshlar va jamiyatga keng miqyosida tadbiq qilish uchun hukumatimiz tomonidan qabul qilingan bir qator qonun va qarorlar mavjud. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasini Ta‘lim to‘grisidagi qonunining 1-bob 3-moddasida *“Ta‘lim – ta‘im oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malakalar va amaliy ko‘nikmalar berishga, shuningdek uning umumta‘lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko‘nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayon”* ekanligi ta‘kidlab otilgan.

Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch” kitobida “Inson qalbiga yo‘l, avvalo, ta‘lim va tarbiyadan boshlanadi”, deyiladi. Juda o‘rinli fikr. Ta‘lim-tarbiyaning ham, siyosiy-mafkuraviy va xalqaro munosabatlarning ham ochqichi til ekanligi ayni haqiqat. SHunday ekan, nafaqat ta‘lim balki tarbiya ham har doim o‘zining dolzarbligicha qolaveradi. Uning nazariy va amaliy asoslarini chuqur o‘rganish asnosida ko‘proq hayotga tatbiq etish har qachongidan ham zarur. Amaliyot bu nazariya natijasini, samarasini belgilovchi mezon ekanligini unutmaslik kerak.

Tarbiya – ijtimoiy hodisa. U kishilik jamiyati paydo bo‘lgan davrdan beri mavjud. Inson yer yuzidagi eng mukammal zot bo‘lishi uchun avvalo tarbiyalanishi zarur va u ko‘p qirrali, uzoq davom etadigan jarayondir. Bolani o‘rab olgan muhitning hammasi – odamlar, narsalar, hodisalar uning ongida, xulq-atvorida muayyan darajada iz qoldiradi, uni o‘zgartiradi va o‘stiradi. Har bir ota-ona tarbiyaning o‘ziga xos nazariy hamda amaliy qonun-qoidalarini o‘zlashtirib, ularga amal qilishi lozim. Negaki, oilada bola tarbiyasi g‘oyat nozik, murakkab masala bo‘lib, ota-onadan bilim, katta tarbiyachilik mahoratini talab qiladi. Shuni aytish joizki, bolaga berilyotgan ta‘lim va tarbiyada uni o‘sib kelayotgan muhiti ta‘sir ko‘rsatadi. Bolani har qanch bilimli bo‘lishini istaga ota-ona, farzandini o‘qib ta‘lim olishi uchun muhit yaratib berishi

maqsadga muvofiq bo‘ladi. Zero, har bir bola artofdagilarni ko‘rishi orqali, ularning xatti-harakatlaridan o‘rganadi.

Prezidentimiz Murojaatnomada “Biz o‘z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug‘ maqsadni qo‘ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug‘beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta’lim va tarbiyani rivojlantirish, sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g‘oyamizning asosiy ustunlari bo‘lib xizmat qilishi lozim”ligini ta’kidladi. Shunday ekan, ta’limda tarbiya qanchalar muhim ekanligini, har qanday bilimli inson tarbiyasiz hechkim ekanligini uqtirib o‘tish joiz. Farobiy ta’limotiga ko‘ra: *“Ta’lim faqat so‘z va o‘rganish bilan bo‘ladi. Tarbiya esa, amaliy ish tajriba bilan. Ta’lim degan so‘z xalqlar va shaharliklar o‘rtasida tug‘ma fazilat va amaliy kasb-hunar fazilatlarini birlashtirish degan so‘zdir.”* deya ta’kidlagan. Hamda, Farobiy quyida ta’lim-tarbiya berish usullarini ikkiga bo‘ladi:

Birinchi usul: Qanoatbaxsh so‘zlar, chorlovchi, ilhomlantiruvchi so‘zlar yordamida odat hosil qilinadi, malakalar vujudga keltiriladi, odamdagi g‘ayrat, kasbga intilish harakatga aylantiriladi.

Ikkinchi usul: Majbur etish yo‘lidir. Bu usul gapga ko‘nmovchi qaysar shaharliklar va boshqa sahroi xalqlarga nisbatan ishlatiladi. Chunki ular o‘z istaklaricha, so‘z bilan g‘ayratga kiradiganlardan emasdir. Farobiy shunday deydi: *“Har kimki ilm-hikmatni o‘rganaman desa, uni yoshligidan boshlasin, sog‘salomatligi yaxshi bo‘lsin, yaxshi axloq va odobli bolsin, so‘zining uddasidan chiqsin, yomon ishlardan saqlanadigan bolsin, barcha qonun-qoidalarni bilsin, bilimdon va notiq bo‘lsin, ilmi va dono kishilarni hurmat qilsin, ilm va ahli ilmdan mol-dunyosini ayamasin, barcha real, moddiy narsalar to‘g‘risida bilimga ega bo‘lsin”*. Farobiyning ushbu g‘oyalari hozirgi paytda bolalarga ta’lim va tarbiya berishda o‘qituvchi, murabbiylar uchun eng yaxshi yo‘l va ko‘rsatma bo‘ladi. Ushbu jumladan

anglanadiki, bizning o'zbek xalqi naqadar ma'vaviy bilimlarga boy, balki yuksak ma'naviyatli shaxslar o'tganligi bilan faxrlansa arziydi.

Nazariya va amaliyot birligi uni doim chambarchas bir-biriga bog'lab o'rgatish qanchalar samarali ekanligini Jomiy o'zining "Silsilat-uz zahab" (Oltin tizmalar) dostonidagi "Sevimli aziz farzandimga nasihat" bobida, eng avvalo har bir yosh bilim olishi zarurligi, chunki inson umri juda qisqa bo'lib, bu umrni behuda o'tkazmasligi, ammo bilim olgandan so'ng unga amal qilish lozimligini ta'kidlaydi va amaliyotsiz ilm ham behuda ekanligini alohida uqtirib o'tadi.

Shunday ekan har jabhada ajdodlarimiz meros qilib qoldirgan bilimlarni o'rganib ularni hozirgi kunda tadbiq qilishimiz, har qanday yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarga yechim boladi deya ta'kitlashim mumkin.

FOYDALANILGAN MANBALAR

1. *Gulmurod Niyozov, Malohat Ahmedova "Pedagogika tarixidan seminar mashg'ulotlari" Toshkent – "Noshir" - 2011*
2. *Samarqand shahar 3-DMTT tarbiyasini Po'latova Manzura "Oila, mahalla va jamiyat hamkorligining tarbiyadagi o'rni" maqola.*
3. <https://www.uwed.uz/uz/news/fulltext/1427>
4. <http://notiq.uz/archives/4110>